

A Study on the Effectiveness of the 'Special Child, Special Mother' Psychoeducation Program[#]

Erhan BOSTANCI^{1,a,*}, Hanife AKGÜL^{2,b}

¹Milli Eğitim Bakanlığı, Balıkesir, Türkiye

²Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, Türkiye

Research Article

Info

#This study is derived from the master's thesis titled "The effect of the psychoeducation program for increasing competence on the competence levels and problem solving skills of mothers with gifted children" completed at Çanakkale Onsekiz Mart University, Institute of Educational Sciences.
*Corresponding author

History

Received: 19.08.2024

Accepted: 08.02.2025

Published Online: 30.04.2025

This paper was checked for plagiarism using intihal.net during the preview process and before publication.

ABSTRACT

This research aimed to investigate the effect of a competency-enhancing psycho-educational program on the competency levels and problem-solving skills of mothers of gifted children. The program was designed to address specific problem areas identified through individual interviews with 159 parents of gifted children. A needs analysis was conducted to determine the challenges faced by families. Based on the identified problem areas, a 10-session psycho-educational program was developed. For the research, two groups of 20 mothers each were established through appropriate sampling methods, forming experimental and control groups. The experimental group received the 10-session psycho-educational program developed by the researcher. The study employed a Personal Information Form, the Parental Competency Scale for Mothers (PCSM), and the Interpersonal Problem Solving Inventory (IPSI) as measurement tools. Statistical analyses were performed using SPSS software. Mann Whitney U-test was used to compare the pre-test and post-test scores of the experimental and control groups, while Wilcoxon test was used to compare the pre-test and post-test scores within each group. The analyses revealed that the competency-enhancing psycho-educational program significantly increased the parental competency levels and problem-solving skills of mothers in the experimental group. There were significant differences in both parental competency and problem-solving skills between the experimental and control groups, with the experimental group showing greater improvement. These findings suggest that the developed competency-enhancing psycho-educational program could be an effective intervention program for enhancing the competency levels of mothers of gifted children.

Keywords: Gifted, mother competency, problem solving skills, mother education program

Özel Çocuk Özel Anne Psikoeğitim Programının Etkililiğinin İncelenmesi[#]

Araştırma Makalesi

Bilgi

#Bu çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde tamamlanan "Yetkinlik artırmaya yönelik psiko-eğitim programının özel yetenekli çocuğu olan annelerin yetkinlik düzeylerine ve problem çözme becerilerine etkisi" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.
*Sorumlu yazar

Süreç

Geliş: 19.08.2024

Kabul: 08.02.2025

Yayınlanma: 30.04.2025

Bu çalışma ön inceleme sürecinde ve yayımlanmadan önce intihal.net yazılımı ile taranmıştır.

License

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

ÖZ

Bu araştırma, özel yetenekli çocukların annelerinin beyan ettikleri problem alanlarına yönelik geliştirilen yetkinlik artırmaya yönelik psiko-eğitim programının, annelerin yetkinlik düzeylerine ve problem çözme becerilerine etkisini incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma sürecinde öncelikle özel yetenekli çocuğa sahip 159 ebeveyn ile bireysel görüşmeler yapılarak ihtiyaç analizi çalışması yürütülmüş ve ailelerin yaşadıkları problem alanları belirlenmiştir. Belirlenen problem alanlarına yönelik 10 oturumluk psiko-eğitim programı geliştirilmiştir. Araştırma kapsamında uygun örnekleme yöntemiyle 20'er anneden oluşan deney ve kontrol grupları oluşturulmuştur. Deney grubuna dahil edilen katılımcılara yönelik araştırmacı tarafından geliştirilen 10 oturumluk bir psiko-eğitim programı yürütülmüştür. Araştırma kapsamında ölçme araçları olarak araştırmacı tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu, Anneler için Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği (AEYÖ) ve Kişilerarası Problem Çözme Envanteri (KPÇE) kullanılmıştır. Çalışmanın analizlerine yönelik istatistiksel hesaplamalar SPSS 21 paket programı ile yapılmış olup deney ve kontrol gruplarının ön test ve son test puanlarını karşılaştırmak için Mann Whitney U-testi, deney ve kontrol gruplarında ön test, son test puanlarını karşılaştırmak için Wilcoxon Testi kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda yetkinlik artırmaya yönelik uygulanan psiko-eğitim programının deney grubundaki annelerin ebeveyn yetkinlik düzeylerini ve problem çözme becerilerini artırdığı gözlemlenmiş olup annelerin hem ebeveyn yetkinlik düzeyi hem de problem çözme becerilerinde deney ve kontrol grubu son testlerinde deney grubu lehine bariz anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Bu bulgular; yetkinlik artırmaya yönelik geliştirilen psiko-eğitim programının özel yetenekli çocuğa sahip annelerin yetkinlik düzeylerinin artmasında etkili bir müdahale programı olabileceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Özel yetenek, anne yetkinliği, problem çözme becerisi, anne eğitim programı

^a bostancii.erhan@gmail.com

^b <https://orcid.org/0009-0007-6082-9979>

^b hanifeakgul@comu.edu.tr

^b <https://orcid.org/0000-0001-8543-9343>

Atf: Bostancı, E. & Akgül, H. (2025). Özel Çocuk Özel Anne Psikoeğitim Programının Etkililiğinin İncelenmesi. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 45-60. <https://doi.org/10.53506/egitim.1535585>

Cite: Bostancı, E. & Akgül, H. (2025). A Study on the Effectiveness of the 'Special Child, Special Mother' Psychoeducation Program. *Academia Journal of Educational Research*, 10(1), 45-60. <https://doi.org/10.53506/egitim.1535585>

Giriş

Kişilerin kendilerine yönelik inançları, literatürde "yetkinlik" kavramıyla ilişkilendirilmiştir (Bandura, 1986). Bu bağlamda, bireylerin kendilerine yönelik olumlu inançlarının yanı sıra hedeflerine ulaşabileceklerine dair güçlü bir inançlar geliştirerek yüksek yetkinlik düzeyine sahip olmaları, öz farkındalık düzeylerini artırmaktadır. Öz farkındalığın artışı, bireylerin daha huzurlu ve mutlu bir yaşam sürmelerine olanak sağlamaktadır (Demir, 2015). Yetkinlik kavramını daha ayrıntılı şekilde ele alan Bandura (1997), bu kavramı, bir kişinin belirli bir görevi amacına uygun şekilde yerine getirebileceğine dair algısı olarak tanımlamıştır. Ayrıca, yetkinliğin bilişsel, duygusal, motivasyonel ve karar verme süreçleri olmak üzere dört temel psikolojik işlevi etkilediğini belirtmiştir (Bandura, 1986). Ebeveyn yetkinliği kavramı, özellikle ebeveynlik becerilerinin gelişimini vurgulayarak, özel eğitim literatüründe önemli bir yer tutmaktadır çünkü özel yetenekli çocukların gelişimini ve başarısını desteklemek için ebeveynlerin rolü kritik öneme sahiptir ve bu kanı birçok araştırmacı tarafından desteklenmiştir (Kazdin, 1992; Yıldız, 2006; Bloomfield ve Kendall, 2012; Coşkun vd., 2019). Ancak bu bireylerin farklı gelişim özellikleri ve bilişsel performansları, sosyal ve duygusal alanlarda da farklı ihtiyaçlara işaret etmektedir. Özel yetenekli çocuklar, merak, hayal gücü, özgünlük, yaratıcılık, yoğunlaşma ve öğrenme sevgisi gibi özellikleriyle akranlarından belirgin şekilde ayrılmaktadır (Kontostavrou ve Drigas, 2019). Bu çocuklarda gelişim alanları arasındaki farklılıklar, özgün duygusal, bilişsel ve sosyal ihtiyaçlara ve beraberinde gelen sorunlara yol açmaktadır (Saranlı ve Metin, 2012). Örneğin, Alsop (2003), 535 üstün zekalı çocukla yaptığı çalışmada kaygı, öz eleştiri, çevreye duyarlılık, kırılganlık, ani öfke ve depresyon gibi belirtilere rastlamıştır. Özel yetenekli çocuklar, yaşitlarına kıyasla hem düşünme ve mukayese becerileri, güçlü bellek gibi bilişsel hem mükemmeliyetçi tutumlar gibi davranışsal hem de aşırı hassasiyet, yüksek farkındalık, gelişmiş ahlaki değerler gibi duygusal gelişimlerinde farklılıklar göstermektedir (Kontostavrou ve Drigas, 2019). Bu farklılıklar, onların özelleşmiş ihtiyaçlara sahip olmalarına ve ebeveynlerin bu ihtiyaçlara uyum sağlama biçimlerinin de farklılaşmasına yol açmaktadır. Gökalp (2018), yaptığı araştırmada ebeveynlerin %69,5'inin, çocuklarının hayatı sorgulamaya yönelik sorularına yetersiz kaldıklarını belirttiğini tespit etmiştir. Ebeveynlerin, çocuklarının geleceğine dair gerçekçi hedefler belirleme ve onları yönlendirme konusunda da zorlandıkları görülmüştür. Anne babaların çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerini sağlıklı bir şekilde destekleyebilmeleri için karşılaştıkları problemleri çözebilme becerisine sahip olmaları, yani problem çözme becerileri gelişmiş bireyler olmaları gerekmektedir (Kazdin vd., 2010). Problem çözme, bireyi istenen sonuca götürecektir bilgiyi elde etme ve bu bilgiyi kullanarak hedefe ulaşma sürecidir (Khademi, 2016). Problem çözme becerisi, bireylerin yaşamları boyunca ihtiyaç duydukları ve sosyal ve psikolojik uyumları için hayati önem taşıyan bir beceridir. Kişilerin problem çözme becerileri konusunda kendilerini yeterli hissetmeleri ve bu konudaki

yeteneklerine inanmaları, başarılı bir problem çözme sürecinin belirleyicisidir (Kruger, 1997). Ebeveynlerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları problemler, baş etme becerilerine göre çözülebilir veya krize dönüşebilir. Özel yetenekli çocuk ve ebeveyn arasında yaşanan krizler, her ikisinin de duygusal durumunu ve çocuğun gelişimini olumsuz etkileyebilir (Shookohi Yekta vd., 2011). Özel yetenekli çocukların benzersiz ihtiyaçlarını karşılamak için, annelerin disiplin, zaman yönetimi, duygusal destek, problem çözme ve yaratıcı düşünme gibi alanlarda yüksek ebeveynlik yetkinliğine sahip olmaları son derece önemlidir. Bu beceriler, çocukların akademik, sosyal ve duygusal gelişimlerini desteklemek için kritik rol oynar. Örneğin, disiplin becerisi sayesinde anneler, çocuklarının ödevlerini zamanında ve düzenli olarak tamamlamalarını sağlayabilir ve öğrenmelerine daha fazla odaklanmalarına yardımcı olabilirler. Zaman yönetimi becerisi, çocuklarının öğrenme sürecini planlamalarına ve vakitlerini verimli bir şekilde kullanmalarına yardımcı olabilir. Yaratıcı düşünme becerisi, çocukların sorunlara yeni ve farklı bakış açılarıyla yaklaşmalarına ve daha özgün çözümler üretmelerine imkan tanır (Morawska ve Sanders, 2009). Bireyler problem çözme becerisini öğrenebilirler ve bu beceri aile içi ilişkileri ve iletişimi doğrudan etkiler. Ebeveynlerin yaşadığı olumsuzlukları azaltmak veya tamamen ortadan kaldırmak, çeşitli müdahale yöntemleriyle mümkün görülmektedir. Bu doğrultuda yapılan araştırmalar, ebeveynlere yönelik problem çözme becerilerini geliştirme programlarının, yalnızca ebeveynlerin yaşadığı zorlukları hafifletmekle kalmayıp, aynı zamanda özel yetenekli çocukların davranışları üzerinde de olumlu etkiler yarattığını ortaya koymaktadır (Yıldız, 2006; Bloomfield ve Kendall, 2012; Cartıllı ve Bedel, 2013; Kahraman, 2016). Türkiye'de, çocuk yetiştirme sorumluluğu genellikle anneye aittir (Taşkın, 2011). Özel yetenekli çocukların gelişimsel ihtiyaçlarının benzersizliği göz önünde bulundurulduğunda, onların annelerine yönelik psiko-eğitim programları aracılığıyla ebeveyn yetkinliğinin desteklenmesi, çocukların akademik başarılarını, sosyal uyumlarını ve duygusal sağlıklarını olumlu yönde etkileyerek gelişimsel potansiyellerini tam olarak gerçekleştirmelerine yardımcı olabilir.

Bu araştırmada, özel yetenekli çocuğu olan annelerin ebeveyn yetkinlik düzeylerini artırmaya yönelik bir psiko-eğitim programı tasarlanması, uygulanması ve sonuçlarının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın problem cümlesi şu şekildedir: "Yetkinlik artırmaya yönelik psiko-eğitim programının özel yetenekli çocuğu olan annelerin ebeveyn yetkinlik düzeylerini ve problem çözme becerilerini geliştirmeye etkisi nedir?" İnsan, ihtiyaçlarını karşılayıp varlığını sürdürebilmek için çevresiyle iletişim kurmak zorundadır. Sağlıklı ve sürekli ilişkiler kurabilmek, bireyin psikolojik ve fizyolojik olarak dengeli olmasına bağlıdır (Koçak, 2002). Ancak özel yetenekli çocuklarda bu denge, farklı gelişimsel ihtiyaçlar nedeniyle bozulabilir (Eren vd., 2018). Özel yetenekli çocuklar, farklı gelişimsel ihtiyaçları nedeniyle sosyal izolasyon ve akranlarıyla uyumsuzluk gibi sorunlar yaşayabilirler (Yun vd., 2011). Ailelerin yüksek beklentileri

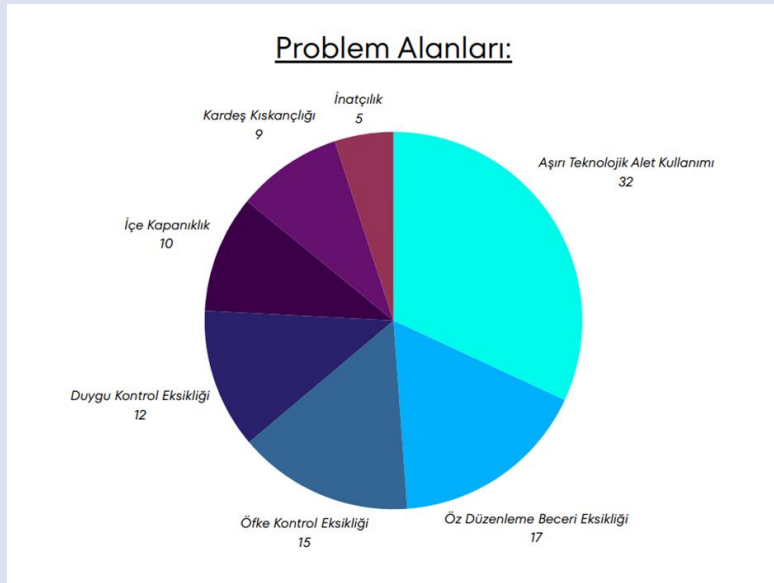
ve akran ilişkilerindeki zorluklar bu sorunları artırabilir. Bir başka ifadeyle özel yetenekli çocukların ebeveynleri, çocuklarının olağanüstü yeteneklerinin getirdiği zorlukların yanı sıra, toplumun bu çocuklara karşı beklentileri ve yanlış algıları nedeniyle ek bir stres yüküyle karşı karşıya kalmaktadır. Dolayısıyla ebeveynler, çocuklarının ihtiyaçlarını karşılama konusunda kaygı yaşayabilir ve yetersiz hissedebilirler (Morawska ve Sanders, 2009). Aşırı otoriter veya aşırı serbest ebeveyn tutumları hem çocukların hem de aile ilişkilerinin olumsuz etkilenmesine yol açabilir. Bu noktada, psiko-eğitim programları ailelere destek sağlayarak hem ebeveynlerin yetkinliklerini artırabilir hem de problem çözme becerilerini geliştirebilir. Araştırma sonuçları, özel yetenekli çocukların ailelerine destek veren profesyoneller ve araştırmacılar için değerli bilgiler sağlayacaktır.

Özel Yetenekli Çocukların Ebeveynlerinin Yaşadığı Sorunlar

Ebeveynler, şüphesiz çocukların sağlıklı gelişimine etki eden en önemli faktörlerin başında gelir. Nitekim ebeveynin çocuğunun yaşantısı üzerindeki olumlu veya olumsuz etkisi hamilelik sürecinin ilk gününden itibaren başlamakta ve bu etki yaşamın sonuna kadar süregelmektedir. Ebeveynlik açısından bakıldığında özel yetenekli bir çocuğa sahip olmak, özel yetenekli olmayan veya gelişim alanlarında normal seyreden bir çocuğa sahip

olmaktan çok farklıdır. Eroğlu Garip ve arkadaşlarının (2022) yaptıkları araştırmada özel yetenekli çocuğa sahip olan ebeveynlerin karşılaştığı sorunlar analiz edilerek ortaya konulmuştur. Çocuğun zaman yönetimi yapamaması, takıntılı davranışlar sergilemesi, ebeveynin çocuğunun ilgi alanlarını yeterince destekleyememesi, çocuğun yetenek ve potansiyeline uygun kurs bulamaması, özel eğitim çalışmalarının yetersizliği ve çevreden gelen eleştiriler şeklindedir.

Ebeveynler, özel yetenekli çocuklarının eğitimciler tarafından dikkate alınmadıklarını ve genellikle desteklenmediklerini ifade etmekte ve bu durumda özel yetenekli çocukların eğitim çevrelerinde ve sosyal ortamlarda bazı kabul problemleri yaşamaları kaçınılmaz olmaktadır (Alsop, 1997). Ebeveynlere, özel yetenekli çocukları hakkında hangi alanda desteğe ihtiyaç duydukları sorusu yöneltildiğinde, bilinenin aksine sadece akademik veya eğitsel desteğe ihtiyaç duymayıp aynı zamanda ebeveyn tutumları ve sosyal duygusal konularda da desteğe ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir (Eroğlu Garip vd., 2022). Bu çalışmanın başlangıç aşamasında özel yetenekli çocukların ebeveynleriyle bireysel görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler sonucunda annelerin beyan ettiği durumlar, karşılaştığı duygusal ve davranışsal sorunlar ve bu sorunlara karşı geliştirdiği beceriler tespit edilmiştir. Belirlenen problem alanları ve yüzdelik dilimleri şu şekildedir;

Şekil 1. Problem Alanları

Belirtilen sorun alanlarına karşın özel yetenekli bireylerin, anneleri tarafından sağlıklı bir şekilde desteklenmesi özel yetenekli bireylerin yaşadığı sorunların üstesinden gelmelerini kolaylaştıracak kanısına varılmıştır. Bu doğrultuda özel yetenekli çocukların annelerinin problem alanlarının ele alındığı hem bilgi verici hem de bu bilgilerin etkinliklerle uygulamasının yapıldığı bir anne eğitim programına ihtiyaç duyulmuştur.

Özel Çocuk Özel Anne Psiko-eğitim Programı

Özel Çocuk Özel Anne Psiko-eğitim programıyla; özel yetenekli çocuğa sahip olan annelerin ebeveyn yetkinlik düzeylerinin ve problem çözme becerilerinin artırılması amaçlanmıştır. Psiko-eğitim programı hazırlanmadan önce konu ile ilişkili çalışmalar irdelenmiş ve literatür taranmıştır. Çocukların ilk yaşlarından itibaren sağlıklı gelişimindeki en önemli görev ailelere aittir. Çünkü aileler çocukların ilk eğitimcileridir. Dolayısıyla ailelerin en önemli görevlerinden birisi de çocuklarının yeteneklerinin

keşfedilmesine destek ve keşfedilen özel yeteneklerin geliştirilmesini sağlamaktır. Bir başka deyişle ebeveynlerin; belli gelişim alanlarında akranlarından farklı ayırt edici nitelikleri olan özel yetenekli çocuklarının potansiyellerini ve özel yeteneklerini en üst noktaya çıkarma ve bu yeteneklerin devamını sağlama noktasında sorumlulukları bulunmaktadır. Anne babalar çocuklarının gelişim alanlarındaki özelliklerini, özellikle de bilişsel ve duygusal özelliklerini fark ederek ve tanıyarak bu sorumluluklarını yerine getirebilirler. Psiko-eğitim programı hazırlanmadan önce 159 özel yetenek tanısı konulmuş öğrencinin velisiyle görüşme yapılmıştır. Bireysel görüşmelere katılan ebeveynlerden 102'si anne, 57'si ise babadır. Yapılan bireysel görüşmelere çoğunlukla özel yetenekli öğrencilerin annelerinin katıldığı görülmüştür. Belirtilen sorun alanlarına karşın özel yetenekli çocukların, anneleri tarafından sağlıklı bir şekilde desteklenmesi ve yaşadıkları sorunların üstesinden gelmelerini kolaylaştıracağı kanısına varılmıştır. Bu bağlamda, özel yetenekli bireylerin annelerine yönelik hem bilgilendirici hem de destekleyici nitelik taşıyan bir anne eğitim programına ihtiyaç duyulmuştur. Bu programla özel yetenek tanısı almış çocuğu olan annelere bahsedilen konular çerçevesinde rehberlik etmek, bu çocukların gelişim alanlarındaki nitelikleri hakkında bilgilendirmeler yapmak amaçlanmıştır. Annelerin özel yetenekli çocuklarının bilişsel duygusal özelliklerini daha iyi tanımalarına ve düşünce yapılarını anlamalarına, annelerin tecrübe ettiği yaşantı örneklerine ve gündelik yaşamda karşılaşılabilecekleri problem alanlarına yer verilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla; her bir oturum ortalama 90 dakika süre olmak üzere on oturum şeklinde uygulamalar planlanmıştır ve uygulamanın yapılacağı Bilim ve Sanat Merkezi idaresinden gerekli izinler alınmıştır. Uygulamalar başlamadan önce bilgilendirme toplantısı düzenlenmiş ve çalışmanın ayrıntılı şekilde sunumu yapılmıştır. Ardından gönüllü katılımcılar belirlenmiştir. Gönüllü üyeler belirlendikten sonra ölçekler uygulanmıştır. Haftada iki oturum şeklinde uygulama takvimi paylaşılmıştır. Etkinlik temelli uygulamalarda oturumun kazanımlarına yönelik annelerin aktif katılım sağladıkları etkinlikler yapılmış ve lider tarafından uygun geri bildirimlerde bulunulmuştur. Oturumların başlangıcında ısınma etkinlikleri uygulanmış ve oturumun konusu özetlenmiştir. Tamamlanan etkinliklerden sonra oturumun özetlemesi yapılmış, etkinlikler değerlendirilmiş ve bir sonraki oturumun konusu hakkında bilgi verilmiştir. Son oturumda ise ilgili kazanımlar çalışıldıktan sonra katılımcılara katılım belgesi takdim edilmiş ve oturumun sonunda ise son test uygulaması yapılmıştır.

Psiko-eğitim Programının Amaçları ve Kazanımları

1. Oturum

Amaç: Özel yetenekli çocuğun gelişimsel özelliklerinin neler olduğunu kavramalarına ve bu süreçteki yaşantılarına anlam vermelerine destek olmak ve psiko-eğitim programının maksadını kavramak.

Kazanımlar:

1. Psiko-eğitim programının maksadını ve kazanımlarını öğrenir, üyelerle paylaşır.
2. Programın amacı, içeriği ve sürecini fark eder.
3. Eğitim programıyla ilişkili sorumluluklarını fark eder.
4. Grupta uyulması gereken kuralları ve temel ilkeleri öğrenir.
5. Özel yetenekli bireylerin gelişimsel özelliklerini bilir.
6. Özel yetenekli çocukların bilişsel, sosyal ve duygusal niteliklerini bilir.

Uygulama Süreci: Bu oturumda, katılımcılar öncelikle grup üyeleriyle tanışmak amacıyla çeşitli etkileşimli aktivitelerle birbirlerine yakınlaşırlar. Oturumun ilk aşamasında, grup üyeleri kısa süreli bir tanışma sürecinden geçer, ardından katılımcılara psiko-eğitimin amacı ve grup süreci hakkında bilgi verilir. Ayrıca, katılımcılara kişisel bilgi formları dağıtılır ve sürecin sonunda her bir katılımcıya kişisel dosya verilir. İlk etkinlikte, grup üyelerinin isimlerini ve bazı özelliklerini eğlenceli bir şekilde öğrenmeleri sağlanır. Bu, grup üyelerinin daha rahat iletişim kurmalarına olanak tanır. Sonrasında, katılımcılar, "Grubun enleri" adlı etkinlikte, birbirlerinin özelliklerini keşfederek daha fazla tanışma fırsatı bulurlar. Etkinliklerde yer alan grup dinamikleri ve etkili iletişim ile ilgili beyin fırtınası çalışmaları, katılımcıların grup içi etkileşimin önemini fark etmelerini sağlar. Katılımcılara ayrıca özel yetenekli çocukların özellikleri hakkında bir sunum yapılır, ardından grup üyelerinin, çocuklarına yönelik hislerini ve düşüncelerini keşfedecekleri bir etkinlik gerçekleştirilir. Oturum sonunda ise katılımcıların deneyimlerini değerlendirmeleri ve oturuma dair farkındalıklarını paylaşmaları için zaman ayrılır.

2. Oturum

Amaç: Özel yetenekli çocukların gelişimsel ihtiyaçlarını ve duygusal özelliklerini ortaya koymak.

Kazanımlar:

1. Katılımcılar özel yetenekli çocukların fiziksel, duygusal, sosyal, psikolojik ve akademik ihtiyaçlarının neler olduğu hakkında farkındalık sahibi olur.
2. Özel yetenekli çocuğunun duygusal, davranışsal, zihinsel ve sosyal özelliklerinin neler olduğunu bilirler.
3. Özel yetenekli çocuğunun duygusal açıdan desteklenmesinin katkılarını bilirler.
4. Sahip olduğu ebeveynlik tutumlarını inceler.

Uygulama Süreci: İkinci oturumda, katılımcılarla birlikte özel yetenekli çocukların gelişimsel ihtiyaçlarına dair bir farkındalık oluşturulmaya çalışılmıştır. Oturum, önceki oturumun kısa bir hatırlatılması ve grup liderinin günün planını açıklamasıyla başlamıştır. Isınma oyunu olarak "Sihirli Kule" etkinliği gerçekleştirilmiş, bu etkinlik sayesinde grup üyeleri birlikte çalışarak takım olma, lideri takip etme ve planlama becerilerini geliştirmiştir. Daha sonra, katılımcılara özel yetenekli çocukların ihtiyaçları hakkında bilgi verilmiş ve bu ihtiyaçlar, fiziksel, duygusal,

sosyal, psikolojik ve akademik başlıklar altında tartışılmıştır. Katılımcılar, bu ihtiyaçları grup olarak belirleyip karşılaştırarak, kendi çocuklarının özel ihtiyaçlarına dair daha fazla farkındalık kazanmışlardır. Etkinliklerin ardından, özel yetenekli çocukların öne çıkan sosyal, duygusal, zihinsel ve davranışsal özellikleri ele alınmış, bu özelliklerin nasıl desteklenmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Son olarak, oturumun özeti yapılmış ve katılımcılara bugün öğrendiklerine dair bir değerlendirme sorusu sorularak süreç sonlandırılmıştır.

3. Oturum

Amaç: Annelerin çocuklarda görülen çeşitli sosyal duygusal davranışsal sorunlar karşısında etkili önleme ve müdahale yöntemlerini öğrenmesini sağlamaktır.

Kazanımlar:

1. Katılımcılar kavram bulmacasında kendi duygu düşünce ve davranışlarını fark ederler.
2. Özel yetenekli çocuklarda görülen öfke ve kıskançlık davranışlarına karşın etkili bir şekilde nasıl müdahale edileceğini açıklar.
3. Çocuğuyla ilgili yaşadığı problem durumlarında diğer katılımcıların baş etme yöntemlerini fark eder.
4. Annelerin yaşanan duyguları fark eder ve duygu düzenleme becerileri artar.
5. Anneler yaşadığı duyguların farkına varırlar, bu duyguları ifade edebilme becerileri artar.
6. Anneler çocuklarının yaşadığı öfke duygusu karşısında yol haritasını bilirler.

Uygulama Süreci: Bu oturumda, anne ve babaların özel yetenekli çocuklarının yaşadığı duygusal ve sosyal zorluklarla başa çıkma becerilerini geliştirmeyi hedefleyen çeşitli etkinlikler yer almaktadır. İlk olarak, ısınma etkinliği olan "Kavram Bulmacası" yapılır; katılımcılar, özel yetenekli çocuklarla ilgili kavramları kategorilere ayırarak, bu kavramların duygu, düşünce veya davranış olup olmadığını tartışırlar. Sonraki etkinlik, "Zorlukların Farkındayım", katılımcıların karşılaştıkları zorlukları belirleyip, bu zorluklarla başa çıkma yöntemlerini keşfetmelerine olanak tanır. Her grup, farklı alanlarda (sağlık, okul, sosyal ilişkiler, vb.) karşılaştıkları güçlükleri paylaşır ve bu zorluklarla başa çıkma yollarını tartışır. "Çocuğumun Duyguları ve Ben" etkinliği, katılımcılara duygu farkındalığını artırmayı amaçlar ve duyguların tanımlanıp, uygun yanıtlarla nasıl karşılık verileceği üzerine çalışılır. Son olarak, "Önce Bi Sakin Ol!" etkinliği, annelerin duygusal tepkilerini ifade etmelerine yardımcı olacak senaryo temelli bir çalışmayı içerir. Bu etkinlikler, ebeveynlerin çocuklarının duygusal dünyasını anlamalarına, empati geliştirmelerine ve daha sağlıklı bir iletişim kurmalarına olanak tanır.

4. Oturum

Amaç: Annelerin; mükemmeliyetçilikten kaynaklı sorunları tespit edebilme ve olumsuzluklarla baş edebilmelerini sağlamak. Özel yetenekli çocukların teknolojiyi doğru ve bilinçli kullanımı ile ilgili farkındalık oluşturmak.

Kazanımlar:

1. Katılımcılar mükemmeliyetçilik kavramını açıklar, sağlıklı mükemmeliyetçilik ve sağlıklı olmayan mükemmeliyetçilik kavramları arasındaki farkları bilirler.
2. Mükemmeliyetçilikten kaynaklı oluşan olumsuzluklarla baş edebilir.
3. Mükemmeliyetçi çocuklara karşı anne babaların tutumlarını bilir
4. Katılımcılar bilinçsiz teknolojik alet kullanımının etkileri konusunda bilgi sahibi olurlar.

Uygulama Süreci: Lider, oturumu katılımcıları karşılayarak ve "Yoksa sen ben misin?" adlı ısınma etkinliğiyle başlatır. Bu etkinlikte, katılımcılar ikiye bölünür ve birbirlerine çocuklarından bahsederek, daha sonra, dinleyici rolündeki katılımcılar, anlatıcının yerine geçerek dinledikleri çocuk hakkında grup önünde paylaşımda bulunur. Bu süreç, empati becerilerini geliştirmek ve grup dinamiğini güçlendirmek amacıyla uygulanır. Isınma etkinliğinin ardından lider, mükemmeliyetçilik konulu kısa bir sunum yapar ve bu kavramın sağlıklı ve sağlıklı olmayan boyutlarını açıklar. Sunumu takiben, iki etkinlik düzenlenir. İlk etkinlikte katılımcılar bir hikaye üzerinden çalışarak mükemmeliyetçilikle ilgili olumsuzlukları ve bu tutumun hem anne hem de çocuk üzerindeki etkilerini tartışır. İkinci etkinlikte ise bir film sahnesi izlenir ve bu sahne üzerinden mükemmeliyetçiliğin olası sonuçları hakkında katılımcıların duygu ve düşünceleri alınır. Katılımcılar, kendi yaşamlarıyla sahne arasında bağ kurarak farkındalık geliştirir. Oturumun son kısmında, teknoloji ve internet kullanımının çocuklar üzerindeki etkileri ele alınır. Anneler, aşırı ekran kullanımının fiziksel, duygusal ve zihinsel sonuçları ile çevrimiçi riskler hakkında bilgilendirilir ve bu risklere karşı alınabilecek önlemler tartışılır. Etkinlikler boyunca grup çalışmaları ve tartışmalarla katılımcıların aktif katılımı sağlanır. Oturum, katılımcıların öğrendiklerini paylaşması ve liderin süreci özetlemesiyle sona erer. "Dahiliğin asıl göstergesi mükemmellik değil, orijinalliktir." sözüyle tamamlanan bu süreç, katılımcılara hem teorik hem de pratik kazanımlar sunar.

5. Oturum

Amaç: Özel yetenekli çocuk ve aile arasındaki iletişimin nitelik kazandırmak ve annenin çocuğun arkadaşlık ilişkilerine destek olabilmesini sağlamak.

Kazanımlar:

1. Çocuğun ailesiyle nitelikli zaman geçirebilmesinin neleri kapsadığını ifade eder.
2. Çocuğuyla birlikte verimli zaman geçirmenin önemini kavrar, çocuğunun özelliklerine ve düzeyine göre etkinlik geliştirir ve uygular.
3. Nitelikli olmayan uğraşlar ile başa çıkabilmek için strateji geliştirirler.
4. Etkin dinleme ve uygun geri bildirimde bulunmanın önemini kavrar ve uygular.
5. İletişim becerisi yüksek olan annelerin niteliklerini keşfeder, kendi becerileriyle karşılaştırarak farkındalık oluşturur.
6. Çocuğunun arkadaşlık ilişkisi kurmasını destekler.

Uygulama Süreci: Bu oturumda, özel yetenekli çocuklarla nitelikli zaman geçirmenin önemine odaklanılır. Oturumun başlangıcında katılımcılar haftalık durumlarını paylaşarak birbirleriyle etkileşim kurmuş ve "Uzay Gemisi Oyunu" gibi dikkat çekici bir ısınma etkinliği gerçekleştirilir. Daha sonra, çocuklarla geçirilen zamanın niteliğini artırma ve boş zaman yönetiminin önemine dair bilgi verilmiş; özel yetenekli çocukların sosyal, duygusal ve iletişim ihtiyaçları vurgulanmıştır. İlk etkinlikte, katılımcılar geçmiş günlerde çocuklarıyla geçirdikleri zamanı değerlendirmiş ve "nitelikli zamanı destekleyen ve engelleyen davranışlar" üzerine bir tablo çalışması yapmıştır. Ayrıca, aile-çocuk ilişkisini güçlendirmek için "4S Kuralı" (Senin için buradayım, Seni dinliyorum, Sana önem veriyorum, Seninle birlikte mutluyum) açıklanmıştır. Drama etkinliği ile katılımcılar anne-çocuk rollerini canlandırmış ve bu süreçte yaşanan deneyimler üzerine değerlendirmelerde bulunmuştur. Sunum bölümünde ise zaman yönetimi teknikleri (günlük rutin oluşturma, ortam düzenleme, arkadaşlık ilişkilerini destekleme ve sorumluluk verme) ele alınmış; kapanışta oturumun genel kazanımları değerlendirilerek katılımcılardan geri bildirim alınır. Oturum, adalet ve empatiye vurgu yapan bir özlü söz ile sonlandırılır.

6. Oturum

Amaç: Özel yetenekli çocuklara yönelik okul ve sağlık desteği sunmada anneye düşen sorumlulukların farkına varmalarını sağlamak.

Kazanımlar:

1. Özel yetenekli çocukların eğitim süreçleri hakkında bilgi sahibi olur.
2. Özel yetenekli çocukların eğitim öğretim hakları konusunda bilgi sahibi olur.
3. Çocukların sağlıklı yaşam becerileri kazanmasında etkin rol oynar.
4. Çocuklara sağlıklı yaşam alışkanlıkları kazandırma konusunda kendilerini yeterli hissederler.
5. Katılımcılar, çocuklarının yaşamlarında yer alan potansiyel risk ve koruyucu faktörleri belirleyerek bunların farkına varırlar.

Uygulama Süreci: Oturumun ilk kısmı, grup liderinin üyeleri karşılaması ve bir önceki oturumu hatırlatmasıyla başlar. Ardından, oturumun akış planı katılımcılara aktarılır ve süreç, ısınma oyunu ile başlatılır. Bu oyunda, lider katılımcılara bir cümle kurarak hikayeyi başlatır ve sırayla herkes anlamlı bir cümle ekler. Katılımcılar daha sonra ikiye bölünür ve her grup kendi öykülerini oluşturur ve en güzel öykü seçilir. Isınma etkinliğinden sonra, lider ailelerin çocuk yetiştirme sürecindeki önemini vurgulayarak, "Swot Ağacım" adlı etkinliği başlatır. Bu etkinlikte katılımcılar, kendi çocuklarıyla ilgili risk ve koruyucu faktörleri belirleyip ağacın köklerine ve dallarına yazarak tartışmaya açarlar. Etkinliğin ardından, lider özel yetenekli çocukların eğitiminde ailenin rolüne dikkat çeker ve bu sürecin desteklenmesi gerektiğini belirtir. İkinci etkinlik, "Keşke BİLSEM" adıyla başlar ve annelere Bilim ve Sanat Merkezleri'nin eğitim süreçleri hakkında bilgi verilir. Bu sunumda, program basamakları, ilkeler ve destek hizmetleri ele alınır. Üçüncü etkinlik, "Sağlık Her İşin Baş" olarak düzenlenir ve annelere sağlıklı yaşam alışkanlıkları kazandırma konusunda bilgi verilir. Katılımcılar, bir ön testle sağlıklı yaşam hakkındaki bilgilerini değerlendirir ve ardından sağlıklı yaşam konularında sunum yapılır. Son olarak, çocukların sağlıklı gelişimi için ebeveyn rehberliğinin önemi vurgulanır ve oturum, haftanın özlü sözüyle sona erer.

7. Oturum

Amaç: Annenin, özel yetenekli çocuğunun arkadaşlık ilişkilerine destek olabilmesini sağlamak.

Kazanımlar:

1. Çocuğunun arkadaşlık ilişkisi kurabilmesini ve sürdürülebilirliğini destekler.
2. Anneler çocuklarının arkadaşlık ilişkilerini geliştirebilmeleri için gerekli gözlemi yapabilir ve model olabilir.
3. İletişim halindeyken çocuğunun sahip olduğu ve sahip olmadığı becerileri fark eder.
4. Sağlıklı iletişimin temel unsurlarından biri olan etkin dinleme becerisi hakkında farkındalık kazanır.
5. Anneler aile içerisinde daha etkili iletişim kurma konusunda model olurlar.

Uygulama Süreci: İlk olarak, lider katılımcıları sıcak bir şekilde karşılar ve her birine nasıl olduklarını sorar. Ardından, ısınma etkinliği yapılır; katılımcılar 5'erli gruplara ayrılır ve verilen rol kartlarına bürünerek 2-3 dakikalık canlandırmalar yaparlar. Katılımcılara, bu deneyimlerinin nasıl hissettirdiği ve günlük hayatta benzer durumlarla karşılaşma olasılıkları sorulur. Etkinliğin amacı, sosyal becerilerin ve etkileşimin önemini anlamalarına yardımcı olmaktır. Daha sonra, geçen haftanın özeti yapılır ve bugünkü plan açıklanır. İlk etkinlik, çocukların arkadaşlık ilişkilerinde yardımcı olabilmek için gözlem yapma ve model olma becerilerini geliştirmeye yöneliktir. Çocukların sosyal becerilerindeki eksiklikleri anlamak amacıyla, katılımcılar güncel bir çizgi filminden bir sahne izler ve bu sahnede çocuğun arkadaşlarıyla etkileşimini değerlendirirler. Ayrıca, kendi çocuklarının arkadaşlık ilişkileri üzerine düşünceleri paylaşılır. İkinci etkinlik ise, sağlıklı iletişimin temel unsurlarından biri olan etkin dinleme becerisini kazandırmayı amaçlar. Katılımcılar, sırtları birbirlerine dönük şekilde 2-3 dakika süreyle konuşarak iletişim engellerini deneyimler. Yüz yüze iletişim kurarak, etkin dinleme ve doğru iletişim tekniklerinin nasıl daha etkili hale getirileceği üzerine sorular sorulur. Son olarak, katılımcılara etkinlik notları verilir ve iletişim becerilerinin çocukların arkadaşlık ilişkilerini nasıl etkileyebileceği üzerine düşünceleri istenir. Oturum, katılımcıların öğrendiklerini paylaşımlarıyla sonlanır ve haftanın özlü sözüyle tamamlanır: "Adil Olun, her konuda, her fırsatta ve herkese karşı."

8. Oturum

Amaçlar: Annelerin çocuklarıyla ilgili günlük yaşamda karşılaştıkları problemlerin çözüm yollarını ve bu problemler karşısında diğer anneler tarafından kullanılan

becerileri fark etmeleri, çocuklarıyla yaşadıkları problemlere ilişkin farkındalık kazanmaları ve karar alma süreçlerine ilişkin becerilerini geliştirmelerini sağlamak.

Kazanımlar:

1. Katılımcılar karşılaştıkları problemleri ve bu problemler karşısında kendisinin ve başkalarının çözüm yollarını fark eder.
2. Anneler problem çözme süreci hakkında bilgi sahibi olur.
3. Problem çözmeye yönelik yetkinlik inançları artar.
4. Sorunlara farklı çözümler önerir.

Uygulama Süreci: Oturum, ısınma oyunuyla başlayarak grup üyelerinin birbirleriyle etkileşim kurmalarını sağlar. Her katılımcıya bir bardak verilerek belirli komutlarla bir oyun oynanır ve en iyi şekilde adapte olan katılımcı kazanır. Ardından, "Çözüm Ağım" adlı etkinlikte, anneler yaşamlarında karşılaştıkları problemleri birbirlerine anlatır ve çözüm yollarını paylaşarak, karmaşık bir ip ağı oluştururlar. Bu, benzer sorunların çoğu kişi tarafından yaşandığını fark etmeyi ve çözüm yollarını paylaşmayı sağlar. Sonraki etkinlikte ise, "Beraber Çözelim mi?" senaryoları üzerinden anneler, özel yetenekli çocuklarının karşılaştığı sorunlara nasıl çözümler geliştirebileceklerini tartışır. Problem çözme aşamaları kartlarıyla, senaryolar üzerinden çözüm önerileri geliştirilir ve gruplar kendi çözümlerini sunar. Bu süreç, katılımcıların etkili iletişim becerilerini kullanarak, sorunları yapıcı bir şekilde çözmelerini öğretir. Oturum sonunda, katılımcılar, özel yetenekli çocukların karşılaştığı sorunların farklı yönlerinden nasıl ele alınması gerektiğini değerlendirir ve haftanın özlü sözüyle süreç tamamlanır.

9. Oturum

Amaçlar: Annelerin problemler karşısında güçlü yanlarını fark etmelerini sağlamak ve olumlu disiplin yöntemleri hakkında farkındalık geliştirmek.

Kazanımlar:

1. Problemler karşısında güçlü yönlerini bilir ve olumlu baş etme yollarını kavrar.
2. Problem çözme aşamasında baş etme stratejilerini fark ederler.
3. Problem yaşadığı durumlara yönelik farklı bakış açısı geliştirirler.
4. Anneler özel yetenekli çocuklarda uygulanacak olumlu disiplin yöntemlerini bilir.

Uygulama Süreci: Bu oturumda, katılımcılara yaşadıkları zorluklarla başa çıkabilme becerilerini geliştirecek çeşitli etkinlikler sunulmuştur. Oturumun başlangıcında, katılımcılar, zorlayıcı yaşam olayları karşısında duygusal ve ilişkisel anlamda yaşadıkları zorlukların üstesinden gelme stratejilerini tartışmış, bu süreçte güçlü yönlerini keşfetmişlerdir. "Güçlü Yanlarım" etkinliği ile katılımcılar, kendi güçlü yönlerini fark ederek olumlu baş etme yöntemlerini benimsemeye başlamışlardır. Sonraki etkinlikte, 6 şapkalı düşünme tekniği ile katılımcılar, problemleri farklı açılardan değerlendirerek yaratıcı çözüm önerileri geliştirmişlerdir. "Birlikte Tamamlayalım" etkinliği, ebeveynlere özel yetenekli çocuklar için olumlu disiplin yöntemlerini

öğretmeyi amaçlamış ve bu sayede disiplinin sağlıklı bir şekilde nasıl uygulanacağına dair önemli bilgiler sunulmuştur. Oturum sonunda, katılımcılar öğrendiklerini paylaşarak, bu becerileri kendi hayatlarına nasıl entegre edebileceklerini tartışmışlardır.

10. Oturum

Amaçlar: Özel yetenekli çocukların kariyer gelişimi ile ilgili çocuğunun ilgi ve beklentilerinin farkında olmasını sağlamak. Özel Çocuk Özel Anne Psiko-Eğitim Programı'nı değerlendirerek üyelerin gruptan pozitif duygularla ayrılmasını sağlamak ve süreci sonlandırmak.

Kazanımlar:

1. Çocukların ilgi ve yeteneklerini keşfetmelerine destek olur.
2. Gelecek planlamasında ebeveyn rolünü bilir.
3. Katılımcılar ilgi ve yetenek kavramlarını bilir.
4. Katılımcılar tüm oturumlardaki deneyimlerine ve diğer katılımcılara yönelik olumlu duygularını ve düşüncelerini ifade ederler.

Uygulama Süreci: Son oturumda süreç ısınma oyunu ile başlar ve lider katılımcıların dikkatleri toplayarak önceki oturumu özetler. Ardından, "Hayaller ve Hayatlar" etkinliği ile, annelere çocuklarının ilgi ve yeteneklerini keşfetmeleri konusunda bilgi verilir. Bu etkinlikte anneler, çocuklarının geleceğiyle ilgili hayallerini ve gerçek ilgilerini yazdı, ardından farkları tartışarak ebeveynlerin çocuklarının gelişiminde nasıl daha bilinçli bir yaklaşım benimseyebileceğini değerlendirirler. Etkinlik sırasında, ailelere öneriler kartı dağıtılarak çocukların ilgi ve yeteneklerini gözlemleyip, uygun alanlarda destek olmaları gerektiği vurgulanır. Bu oturumda ayrıca, katılımcılara psiko-eğitim programı değerlendirme formu dağıtılır. "Sevgi Bombardımanı" etkinliği ile katılımcıların grup üyelerine karşı olumlu duygularını ifade etmeleri sağlanır ve bireysel gelişim üzerine değerlendirmeler yapılır. Oturum, grup sürecinin değerlendirilmesi ve katılım sertifikalarının dağıtılmasıyla sona erdirilir.

Yöntem

Bu araştırma, ön-test ve son-test kontrol gruplu yarı deneysel bir çalışmadır. Bu çalışmada, bağımsız değişken yetkinlik artırmaya yönelik hazırlanan psiko-eğitim programı, bağımlı değişken ise özel yetenekli çocukların annelerinin "Anneler için Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği (AEYÖ)" ve "Kişilerarası Problem Çözme Envanteri (KPÇE)"den elde ettikleri puanlardır. Araştırma modeline ilişkin görsel tablo 1 de sunulmuştur.

Gruplar	Ön test	Uygulama	Son test
Müdahale Grubu	AEYÖ KPÇE	10 Oturumluk psiko-eğitim	AEYÖ KPÇE
Kontrol Grubu	AEYÖ KPÇE	Müdahale yok	AEYÖ KPÇE

AEYÖ: Anneler için Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği, **KPÇE:** Kişilerarası Problem Çözme Envanteri

Çalışma Grubu

Çalışma grubu, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Balıkesir ili Edremit ilçesindeki Bilim ve Sanat Merkezi'nde eğitim gören özel yetenekli tanısı konulmuş çocukların

annelerinden oluşmaktadır. Araştırma dahilinde, 20 anne müdahale grubuna ve 20 anne kontrol grubuna yerleştirilmiştir.

Tablo-2. Araştırma Gruplarına Ait Demografik Özellikler

		Kontrol Grubu		Deney Grubu	
		Frekans (f)	Yüzde (%)	Frekans (f)	Yüzde (%)
Yaş	25-34	2	10	1	5
	35-44	12	60	9	45
	45+	6	30	10	50
Eğitim	İlkokul	0	0	0	0
	Ortaokul	2	10	2	10
	Lise	6	30	5	25
	Üniversite	12	60	13	65
İş	Çalışan	10	50	11	55
	Çalışmayan	10	50	9	45
ÖYÇ Cinsiyeti	Kadın	7	35	9	45
	Erkek	13	65	11	55

Etik Onayı

Araştırma kapsamında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Bilimsel Araştırma Kurulu'ndan (Karar Tarihi: 31.03.2023; Karar: 04/54) etik kurul onayı alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan annelerin sosyo-demografik özelliklerini belirlemek amacıyla, araştırmacı tarafından geliştirilmiş bir kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Bu form aracılığıyla annelerin özel yetenekli çocuklarının cinsiyeti, annelerin eğitim düzeyleri ve çalışma durumları tespit edilmiştir.

Anneler İçin Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği

Coleman ve Karraker (2000) tarafından geliştirilen Anneler İçin Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği, annelerin ebeveynlik becerilerini değerlendirmek için 5 alt boyutta toplanan 36 maddeden oluşan bir ölçek. Ölçek, disiplin, okul desteği, boş zaman aktiviteleri, duygusal destek ve sağlık olmak üzere beş alt boyutu içerir. Bu ölçek, annelerin çocuklarının eğitimi, sosyalleşmesi ve genel gelişimine yönelik tutum ve davranışlarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Türkiye'de Demir (2015) tarafından gerçekleştirilmiştir. Faktör analizi sonucunda, sağlık alt boyutunda yer alan dört madde çıkarılarak ölçek 32 maddeye düşürülmüştür. Ölçek, beş alt boyutlu yapısını korumuştur. Demir (2015), ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerlik ve tekrar test güvenilirlik çalışmalarını da gerçekleştirmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alfa) 0.79, test-tekrar test güvenilirlik sonucu ise 0,84 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar, ölçeğin güvenilir ve geçerli olduğunu göstermektedir. Anneler İçin Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği, annelerin ebeveynlik becerilerini değerlendirmek ve ebeveynlik eğitimi ve danışmanlık hizmetleri için kullanılabilecek güvenilir bir araçtır.

Kişiler Arası Problem Çözme Envanteri (KPÇE)

Kişilerarası Problem Çözme Envanteri (KPÇE), 18-30 yaş arası üniversite öğrencilerinin kişilerarası problem çözme becerilerini ölçmek amacıyla Çam ve Tümkaya (2007) tarafından geliştirilmiştir. Daha sonra, Çam, Tümkaya ve Yerlikaya (2009) tarafından lise öğrencileri (15-18 yaş) ve yetişkinler (30-73 yaş) için ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Tüm örneklem gruplarında yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları sonucunda, envanterin yeterli psikometrik özelliklere sahip olduğu değerlendirilmiştir. Envanter, Probleme Olumsuz Yaklaşma (POY), Yapıcı Problem Çözme (YPÇ), Kendine Güvensizlik (KG), Sorumluluk Almama (SA) ve Israrcı-Sebatkâr Yaklaşım (ISY) olmak üzere beş alt ölçekten oluşmaktadır. Toplam 50 maddeden oluşan envanter, beş dereceli yanıt seçenekleri kullanılmaktadır. Yetişkin örnekleminde yapılan analizler, alt ölçekler için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayılarının sırasıyla POY (.90), YPÇ (.88), KG (.68), SA (.74) ve ISY (.67) olduğunu göstermiştir. Test-tekrar tekniğiyle hesaplanan güvenilirlik katsayıları ise POY için .82, YPÇ için .72, KG için .71, SA için .62 ve ISY için .69 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmanın analizlere ilişkin istatistiksel hesaplamalarda SPSS 21 paket programı kullanılmıştır. Araştırma kapsamında toplanan verilerin analizi için uygulanacak istatistik yönteminin belirlenmesinde araştırmaya dahil edilen deney ve kontrol gruplarının katılımcı sayısı dikkate alınmıştır. Araştırmada, parametrik testlerin ön koşullarının sağlanmadığı ve örneklem büyüklüğünün 30'dan az olduğu göz önünde bulundurularak, puanların normal dağılım göstermediği varsayılmıştır (Büyüköztürk vd., 2010). Bu nedenle, verilerin analizinde parametrik olmayan istatistiksel yöntemlere başvurulmuştur. Çalışmada, müdahale ve kontrol grupları 20'ser bireyden oluştuğu için, deney ve kontrol gruplarının ön test ve son test puanlarının

karşılaştırılması için Mann Whitney U-testi kullanılmıştır. Ayrıca hem deney hem de kontrol grubunda ön testten son teste anlamlı bir değişim olup olmadığını tespit etmek için Wilcoxon Testi uygulanmıştır.

Bulgular

Bu bölümde özel yetenekli çocukların annelerinin anne yetkinliğini artırmayı hedefleyen psiko-eğitim programından elde edilen bulgular sunulmaktadır. Deney ve kontrol grubuna dâhil olan annelerin ölçeklerden aldıkları ön test puanlarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır.

Tablo 3. Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Ölçekler		Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	P
Anneler İçin Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği (AEYÖ)	Disiplin	Kontrol	20	19,25	385,00	175,000	0,499
		Deney	20	21,75	435,00		
	Sağlık	Kontrol	20	21,30	426,00	184,000	0,665
		Deney	20	19,70	394,00		
	Okul Desteği)	Kontrol	20	20,60	412,00	198,000	0,957
		Deney	20	20,40	408,00		
	Duygusal Destek	Kontrol	20	20,70	414,00	196,000	0,914
		Deney	20	20,30	406,00		
	Boş Zamanı Yönetme	Kontrol	20	21,35	427,00	183,000	0,646
		Deney	20	19,65	393,00		
	Yetkinlik Genel Toplam Puan	Kontrol	20	20,40	408,00	198,000	0,957
		Deney	20	20,60	412,00		
Kişilerarası Problem Çözme Envanteri (KPÇE)	Probleme Olumsuz Yaklaşma	Kontrol	20	19,25	385,00	175,000	0,499
		Deney	20	21,75	435,00		
	Yapıcı Problem Çözme	Kontrol	20	19,65	393,00	183,000	0,646
		Deney	20	21,35	427,00		
	Kendine Güvensizlik	Kontrol	20	18,00	360,00	150,000	0,176
		Deney	20	23,00	460,00		
	Sorumluluk Almama	Kontrol	20	20,70	414,00	196,000	0,914
		Deney	20	20,30	406,00		
	Israrıcı-Sebatkar Yaklaşım	Kontrol	20	19,35	387,00	177,000	0,534
		Deney	20	21,65	433,00		

Mann-Whitney U Test sonuçları deney ve kontrol grupları arasında anneler için ebeveyn yetkinlik ölçeği genel toplam puanı ve alt ölçekleri düzeyinde anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>.05$). Benzer biçimde deney

ve kontrol grupları arasında kişilerarası problem çözme envanterinin alt ölçeklerinden alınan puanlarında anlamlı farklılık olmadığını göstermiştir ($p>.05$).

Tablo 4. Deney Grubunda Ön Test ve Son Test Puanları Arasındaki Farkın Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile Değerlendirilmesi

Ölçekler			N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	P
Kişilerarası Problem Çözme Envanteri (KPÇE)	Probleme Olumsuz Yaklaşma (Ön Test)	Negatif Sıra	20 ^b	10,50	210,00	-3,920	0,001
		Pozitif Sıra	0 ^c	,00	,00		
	Probleme Olumsuz Yaklaşma (Son Test)	Eşitlik	0 ^d				
		Toplam	20				
	Yapıcı Problem Çözme (Ön Test)	Negatif Sıra	2 ^e	3,50	7,00	-3,659	0,001
		Pozitif Sıra	18 ^f	11,28	203,00		
	Yapıcı Problem Çözme (Son Test)	Eşitlik	0 ^g				
		Toplam	20				
	Kendine Güvensizlik (Ön Test)	Negatif Sıra	19 ^h	11,00	209,00	-3,883	0,001
		Pozitif Sıra	1 ⁱ	1,00	1,00		
	Kendine Güvensizlik (Son Test)	Eşitlik	0 ⁱ				
		Toplam	20				
	Sorumluluk Almama (Ön Test)	Negatif Sıra	18 ^k	11,28	203,00	-3,659	0,001
		Pozitif Sıra	2 ^l	3,50	7,00		
	Sorumluluk Almama (Son Test)	Eşitlik	0 ^m				
		Toplam	20				

Tablo 4. Devam

Ölçekler			N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	P
(KPÇE)	Israrıcı-Sebatkar Yaklaşım (Ön Test)	Negatif Sıra	5 ⁿ	8,20	41,00		
		Pozitif Sıra	15 ^o	11,27	169,00		
	Israrıcı-Sebatkar Yaklaşım (Son Test)	Eşitlik	0 ^p			-2,389	0,017
		Toplam	20				
Anneler İçin Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği (AEYÖ)	Disiplin (Ön Test)	Negatif Sıra	3 ^q	2,00	6,00		
		Pozitif Sıra	17 ^f	12,00	204,00		
	Disiplin (Son Test)	Eşitlik	0 ^s			-3,920	0,001
		Toplam	20				
	Sağlık (Ön Test)	Negatif Sıra	10 ^t	7,00	70,00		
		Pozitif Sıra	10 ^u	14,00	140,00		
	Sağlık (Son Test)	Eşitlik	0 ^v			-3,771	0,001
		Toplam	20				
	Okul Desteği (Son Test)	Negatif Sıra	5 ^w	7,80	39,00		
	Okul Desteği (Son Test)	Pozitif Sıra	15 ^x	11,40	171,00		
	(Son Test)	Eşitlik	0 ^y			-3,920	0,001
		Toplam	20				
	Duygusal Destek (Ön Test)	Negatif Sıra	6 ^z	7,50	45,00		
		Pozitif Sıra	14 ^{aa}	11,79	165,00		
	Duygusal Destek (Son Test)	Eşitlik	0 ^{ab}			-3,920	0,001
		Toplam	20				
	Boş Zamanı Yönetme (Ön Test)	Negatif Sıra	9 ^{ac}	9,44	85,00		
		Pozitif Sıra	11 ^{ad}	11,36	125,00		
	Boş Zamanı Yönetme (Son Test)	Eşitlik	0 ^{ac}			-1,904	0,001
		Toplam	20				
	Yetkinlik Genel Toplam Puan (Ön Test)	Negatif Sıra	2 ^{af}	1,50	3,00		
		Pozitif Sıra	18 ^{ag}	11,50	207,00		
	Yetkinlik Genel Toplam Puan	Eşitlik	0 ^{ah}			-3,920	0,001
		Toplam	20				

Anneler İçin Ebeveyn Yetkinlik Ölçeğinin uygulanan ön ve son test sonuçları, deney grubunda önemli değişiklikler olduğunu ortaya koymaktadır. "Disiplin", "sağlık", "okul desteği" ve "duygusal destek" alt ölçeklerinde anlamlı farklılıklar ($z=-3,920$, $p<.05$; $z=-3,771$, $p<.05$; $z=-3,920$, $p<.05$; $z=-3,920$, $p<.05$) tespit edilmiş olup, bu farklılıklar son test lehinedir. Bu bulgular, psiko-eğitim programının deney grubundaki annelerin disiplin, sağlık, okul desteği ve duygusal destek alanlarında yetkinlik düzeylerini artırdığını göstermektedir. Ancak "boş zaman yönetme" alt ölçeğinde anlamlı bir farklılık ($z=-1,904$, $p>.05$) gözlenmemiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde, Anneler İçin Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği ön test ve son test sonuçları arasında anlamlı bir farklılık ($z=-3,920$, $p<.05$) tespit edilmiş olup, bu farklılık son test lehinedir. Bu da psiko-eğitim programının deney grubundaki annelerin genel ebeveynlik yetkinlik düzeylerini artırdığını göstermektedir. Kişilerarası Problem Çözme Envanteri'nin uygulanan ön ve son test sonuçları, deney grubunda problem çözme becerilerinde anlamlı değişimler olduğunu ortaya koymaktadır. "Probleme olumsuz yaklaşıma" ve "kendine güvensizlik" alt ölçeklerinde ön test puanları ile

son test puanları arasında anlamlı farklılıklar ($z=-3,920$, $p<.05$; $z=-3,883$, $p<.05$) tespit edilmiş olup, bu farklılıklar ön test lehinedir. Bu bulgular, psiko-eğitim programının deney grubundaki annelerin problem çözme sürecinde olumsuz yaklaşımlarını azaltmaya ve kendilerine olan güvenlerini artırmaya yardımcı olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, "sorumluluk almama" alt ölçeğinde de ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık ($z=-3,659$, $p<.05$) tespit edilmiş ve bu farklılık da ön test lehinedir. Bu sonuç, programın annelerin sorumluluk alma konusunda daha olumlu bir yaklaşım benimsemelerini sağladığını göstermektedir. Diğer yandan, "yapıcı problem çözme" ve "ısrarcı-sebatkar yaklaşım" alt ölçeklerinde anlamlı farklılıklar ($z=-3,659$, $p<.05$; $z=-2,389$, $p<.05$) gözlemlenmiş olup, bu farklılıklar son test lehinedir. Bu bulgular, programın annelerin problem çözme stratejilerini geliştirmelerine, daha yapıcı bir yaklaşım benimsemelerine ve daha ısrarcı olmalarına yardımcı olduğunu ortaya koymaktadır. Kontrol grubunda ön testten son teste (tekrarlı ölçümler) puanlarında farklılık olup olmadığı Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile incelenmiştir.

Tablo 5. Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Ölçekler			N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	P
Kişilerarası Problem Çözme Envanteri (KPÇE)	Probleme Olumsuz Yaklaşma	Negatif Sıra	12 ^b	9,83	118,00		
		Pozitif Sıra	8 ^c	11,50	92,00		
		Eşitlik	0 ^d			-0,485	0,627
		Toplam	20				
	Yapıcı Problem Çözme	Negatif Sıra	10 ^e	8,80	88,00		
		Pozitif Sıra	10 ^f	12,20	122,00	-0,635	0,526

Tablo 5. Deam

Ölçekler		N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	P
(KPÇE)	Yapıcı Problem Çözme	Eşitlik 0 ^g Toplam 20				
		Negatif Sıra 7 ^h Pozitif Sıra 13 ⁱ Eşitlik 0 ⁱ Toplam 20	5,14 13,38	36,00 174,00	-2,576	0,010
	Kendine Güvensizlik	Negatif Sıra 14 ^k Pozitif Sıra 6 ^t Eşitlik 0 ^m Toplam 20	12,00 7,00	168,00 42,00	-2,352	0,019
	Sorumluluk Almama	Negatif Sıra 8 ⁿ Pozitif Sıra 12 ^o Eşitlik 0 ^p Toplam 20	7,38 12,58	59,00 151,00	-1,717	0,086
	Israrıcı-Sebatkar Yaklaşım	Negatif Sıra 3 ^q Pozitif Sıra 17 ^f Eşitlik 0 ^s Toplam 20	2,00 12,00	6,00 204,00	-3,696	0,001
	Disiplin	Negatif Sıra 10 ^t Pozitif Sıra 10 ^u Eşitlik 0 ^v Toplam 20	7,00 14,00	70,00 140,00	-1,307	0,191
	Sağlık	Negatif Sıra 5 ^w Pozitif Sıra 15 ^x Eşitlik 0 ^y Toplam 20	7,80 11,40	39,00 171,00	-	2,464
	Okul Desteği	Negatif Sıra 6 ^z Pozitif Sıra 14 ^{aa} Eşitlik 0 ^{ab} Toplam 20	7,50 11,79	45,00 165,00	-2,240	0,025
	Duygusal Destek	Negatif Sıra 9 ^{ac} Pozitif Sıra 11 ^{ad} Eşitlik 0 ^{ac} Toplam 20	9,44 11,36	85,00 125,00	-0,747	0,455
	Boş Zamanı Yönetme	Negatif Sıra 2 ^{af} Pozitif Sıra 18 ^{ag} Eşitlik 0 ^{ah} Toplam 20	1,50 11,50	3,00 207,00	-3,808	0,001
	Yetkinlik Genel					
Anneler İçin Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği (AEYÖ)						

Kontrol grubunun Anneler İçin Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği'nin ön ve son test puanları incelendiğinde, "disiplin" ve "okul desteği" alt ölçeklerinde anlamlı farklılıklar ($z=-3,696$, $p<.05$; $z=-2,464$, $p<.05$) gözlemlenmiş olup, bu farklılıklar son test lehinedir. Bu bulgular, kontrol grubundaki annelerin, disiplin ve okul desteği alanlarında yetkinlik düzeylerinde artış olduğunu göstermektedir. "Duygusal destek" alt ölçeğinde de anlamlı bir farklılık ($z=-2,240$, $p<.05$) tespit edilmiş olup, bu farklılık da son test lehinedir. Ancak, "sağlık" ve "boş zaman yönetme" alt ölçeklerinde ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık ($z=-1,307$, $p>.05$; $z=-0,455$, $p>.05$) gözlenmemiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde, kontrol grubunda ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık ($z=-3,808$, $p<.05$) bulunmuş olup, bu farklılık son test lehinedir. Bu da kontrol grubundaki annelerin genel ebeveynlik yetkinlik düzeylerinde artış olduğunu göstermektedir. Kontrol grubunun Kişilerarası Problem

Çözme Envanteri'nin ön ve son test puanları incelendiğinde, "probleme olumsuz yaklaşma", "yapıcı problem çözme" ve "ısrarcı-sebatkar yaklaşım" alt ölçeklerinde anlamlı bir farklılık ($z=-0,485$, $p>.05$; $z=-0,635$, $p>.05$; $z=-1,717$, $p>.05$) gözlenmemiştir. Ancak, "kendine güvensizlik" alt ölçeğinde ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık ($z=-2,576$, $p<.05$) tespit edilmiş olup, bu farklılık son test lehinedir. "Sorumluluk almama" alt ölçeğinde ise ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık ($z=-2,352$, $p<.05$) gözlemlenmiş, ancak bu farklılık ön test lehinedir. Bu bulgular, kontrol grubundaki annelerin problem çözme stratejilerinde anlamlı bir değişiklik yaşamadıklarını, ancak kendilerine olan güvenlerinin arttığını ve sorumluluk almaktan kaçınma eğilimlerinin azaldığını göstermektedir. Deney ve kontrol gruplarının son test puanlarının farklılık gösterip göstermediği belirlenmiştir.

Tablo 6. Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Ölçekler	Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	P	
Anneler İçin Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği (AEYÖ)	Disiplin	Kontrol	20	10,95	219,00	9,000	0,001
		Deney	20	30,05	601,00		
	Sağlık	Kontrol	20	13,40	268,00	58,000	0,001
		Deney	20	27,60	552,00		
	Okul Desteği	Kontrol	20	11,20	224,00	14,000	0,001
		Deney	20	29,80	596,00		
	Duygusal Destek	Kontrol	20	10,50	210,00	0,000	0,001
		Deney	20	30,50	610,00		
	Boş Zamanı Yönetme	Kontrol	20	18,25	365,00	155,000	0,224
		Deney	20	22,75	455,00		
	Yetkinlik Genel	Kontrol	20	10,50	210,00	0,000	0,001
		Deney	20	30,50	610,00		
Kişilerarası Problem Çözme Envanteri (KPÇE)	Probleme Olumsuz Yaklaşma	Kontrol	20	30,50	610,00	0,000	0,001
		Deney	20	10,50	210,00		
	Yapıcı Problem Çözme	Kontrol	20	13,35	267,00	57,000	0,001
		Deney	20	27,65	553,00		
	Kendine Güvensizlik	Kontrol	20	29,55	591,00	19,000	0,001
		Deney	20	11,45	229,00		
	Sorumluluk Almama	Kontrol	20	26,95	539,00	71,000	0,001
		Deney	20	14,05	281,00		
	Israrlı-Sebatkar Yaklaşım	Kontrol	20	19,95	399,00	189,000	0,766
		Deney	20	21,05	421,00		

Anneler İçin Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği'nin "disiplin", "sağlık", "okul desteği" ve "duygusal destek" alt ölçeklerinde deney ve kontrol grupları son testleri arasında anlamlı farklılıklar ($U=9,000$, $p<.05$; $U=58,000$, $p<.05$; $U=14,000$, $p<.05$; $U=0,000$, $p<.05$) belirlenmiştir. Bu farklılıklar, deney grubundaki annelerin ilgili alanlarda kontrol grubuna kıyasla daha yüksek yetkinlik düzeylerine sahip olduğunu göstermektedir. Ancak, "boş zaman yönetme" alt ölçeğinde deney ve kontrol grupları arasında anlamlı bir farklılık ($U=155,000$, $p>.05$) gözlenmemiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde, Anneler İçin Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği'nin toplam puanlarında da deney ve kontrol grupları arasında anlamlı bir farklılık ($U=0,000$, $p<.05$) tespit edilmiş olup, bu farklılık da deney grubunun lehinedir. Bu sonuç, psiko-eğitim programının, deney grubundaki annelerin genel ebeveynlik yetkinlik düzeylerini artırdığını göstermektedir. Kişilerarası Problem Çözme Envanteri'nin "probleme olumsuz yaklaşma", "yapıcı problem çözme", "kendine güvensizlik" ve "sorumluluk almama" alt ölçeklerinde deney ve kontrol grupları arasında anlamlı farklılıklar ($U=0,000$, $p<.05$; $U=57,000$, $p<.05$; $U=19,000$, $p<.05$; $U=71,000$, $p<.05$) belirlenmiştir. Bu farklılıklar, deney grubundaki annelerin problem çözme stratejilerinde olumlu değişimler yaşadığını göstermektedir. Deney grubundaki anneler, problem çözme sürecinde daha az olumsuz yaklaşımlar sergilemiş, yapıcı problem çözme becerilerinde artış göstermiş, kendilerine olan güvenlerini artırmış ve sorumluluk almaktan kaçınma eğilimlerini azaltmışlardır. Ancak, "ısrarcı-sebatkar yaklaşım" alt ölçeğinde deney ve kontrol grupları arasında anlamlı bir farklılık ($U=189,000$, $p>.05$) gözlenmemiştir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Özel yetenekli çocukların ailelerine nasıl daha etkili bir şekilde destek olunabilir? Bu çalışma, bu soruya yanıt arayan bir araştırmanın sonuçlarını sunmaktadır. Araştırmanın nihayetinde ortaya konulan sonuçlar ilgili alan yazınında belirtilen sonuçlarla paralellik göstermektedir. Çalışmalarda özel yetenekli çocukların ebeveynlerine yönelik geliştirilen eğitim programlarının etkili olduğu belirtilmekte ve özel yetenekli çocuklardaki davranış sorunlarını azalttığına ilişkin bulgular vurgulanmaktadır (Saranlı, 2012; Oğurlu, 2016; Kahraman, 2016). Bu çalışma, özel yetenekli çocukların annelerine yönelik geliştirilen psiko-eğitim programının ebeveyn yetkinliği ve problem çözme becerileri üzerindeki olumlu etkisini destekleyen bulgular sunmaktadır. Bu araştırmanın ilk aşamasında gerçekleştirilen bireysel görüşmeler ve ihtiyaç analizi, psiko-eğitim programının içeriğini belirlemede önemli bir rol oynamıştır. Annelerin belirlediği ihtiyaçlar, programın etkinliğini artırmış ve annelerin beklentilerini karşılamasına yardımcı olmuştur. Program içinde, pozitif disiplin, problem çözme becerisi, mükemmeliyetçilik ve öfke kontrolü gibi konuların ele alınması ve uygulamalı etkinliklere yer verilmesi, annelerin ebeveyn yetkinlik düzeylerini ve problem çözme becerilerini artırmıştır. Bu bulgular, özel yetenekli çocukların sosyal-duygusal gelişimine yönelik çalışmaların önemli bir kısmında da vurgulanan bir konudur. Smith, ((2020) tarafından yapılan bir araştırmada, annelerin sosyal-duygusal beceriler konusunda eğitim almalarının, çocuklarının empati becerilerini geliştirmelerine ve saldırgan davranışlarında azalmayı sağladığı

gözlemlenmiştir. Jones, (2018) ise çalışmasında; ebeveynlerin problem çözme becerilerinin artırılmasının, özel yetenekli çocukların akademik başarılarını artırmasına yardımcı olduğunu göstermiştir. Çalışmamızın ilk aşamasında gerçekleştirilen görüşmelere annelerin babalara oranla daha fazla katılımı, toplumumuzda çocuğun sosyal-duygusal gelişimi ve eğitim hayatı ile annelerin daha yakından ilgilendiğini göstermektedir. Bu bağlamda Brown, (2019) tarafından yürütülen bir çalışmada da annelerin, çocuklarının eğitim ve sosyal gelişiminde önemli bir rol üstlendikleri vurgulanmaktadır. Bu çalışma, özel yetenekli çocuklarda problem davranışlarının önlenmesinde ve olumlu davranışların sürdürülmesinde annelerin yetkinlik becerisinin çocuklarıyla etkili iletişim kurma önemli bir rol oynadığını desteklemektedir.

Topuz ve Çankaya (2021) tarafından yürütülen araştırmada, anne ve babadan alınan kabul ve ilgi ile psikolojik özerklik desteğinin, özel yetenekli öğrencilerin psikolojik sağlık düzeylerini anlamlı bir şekilde yordadığını göstermiştir. Çalışma, benlik saygısı ve akran ilişkilerinin de psikolojik sağlık üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Çocuklarda sık karşılaşılan davranış sorunlarının gelişmesinde ve bu sorunların süreklilik arz etmesinde, genetik yatkınlık, çocuk mizacı, güvensiz bağlanma, sosyal beceriler ve problem çözme becerisi eksikliği ve düzensiz aile etkileşimleri gibi faktörlerin rol oynadığı bilinmektedir (Carr, 2015). Ebeveynlerin özel yetenekli çocuklarının gelişimsel ihtiyaçlarına uygun bir şekilde yanıt verme yeteneklerinin sınırlı olması, bu çocuklarda problem davranışlarının ortaya çıkma riskini artırabilir (Reynolds ve Kamphaus, 2018). Özellikle ebeveyn yetkinliği ve problem çözme becerilerindeki eksiklikler, çocuklarda istenmeyen davranışların ortaya çıkmasına ve devam etmesine katkıda bulunabilir (Gottman, 2011). Bu nedenle, annelerin ebeveyn yetkinlik düzeylerinin ve problem çözme becerilerinin artırılması, özel yetenekli çocuklarda görülen problem davranışlarına karşı etkili müdahale stratejileri geliştirmelerine yardımcı olabilir ve çocukların yaşam kalitelerini iyileştirebilir (Kazak ve Küçük, 2016). Psiko-eğitim programında amaçlanan kazanımlar anne yetkinliğini içerse de program çıktısı olarak, ebeveynlik becerilerinin geliştirilmesi yoluyla çocukların davranışlarını değiştirmek amaçlanmıştır. Bu nedenle hem programın öncesinde hem de sonrasında özel yetenekli çocukların yaşadığı ve yaşaması muhtemel olan davranış sorunları göz önünde bulundurulmuştur. Annelerin ebeveyn yetkinlik düzeylerinin değerlendirilmesi, özel yetenekli çocukların sosyal-duygusal gelişimine odaklanan ve ebeveynlerin çocukları destekleme stratejilerini inceleyen mevcut araştırmalara önemli bir katkı sağlayarak, alan literatürüne özgün bir bakış açısı sunacaktır.

Tek ebeveyn olup özel yetenekli çocuğu olan annelerin yaşadığı durumlara da değinmek önemlidir. Çalışmada, sadece anne ile yaşayan özel yetenekli çocuklar olduğu tespit edilmiştir. Toplumumuzda boşanma oranının artması sonucunda bekar annelerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Görüşmelerde, bekar annelerin yaşadığı

problemlerin sadece çocuğunun özel yetenekli olmasından kaynaklanmadığı, ek olarak ilişkisel problemlerin de eşlik ettiği belirtilmiştir. Çalışmada pozitif disiplin konusunun irdelenmesi ve çalışılması, bekar annelerin farkındalıklarının artmasına katkı sağlamıştır. Tek ebeveynlikteki dezavantajlar, annelerin ebeveyn yetkinliğinde ve problem çözmede başarılı olmalarıyla avantaja çevrilebilir. Dawadi'ye (2019) göre, bekar anneler, diğer annelere kıyasla daha fazla çaba harcamak zorunda kalmalarına rağmen, çocuklarıyla daha güçlü ve yakın bir bağ kurar ve daha fazla sorumluluk üstlenirler. Annelerin ebeveyn yetkinlik düzeylerine yönelik yapılan analizlerde, deney grubundaki annelerin "boş zamanı yönetme" alt ölçeğinde ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu durum, özel yetenekli çocukların bilgisayar ve internet tabanlı uygulamalara duyduğu yoğun ilgi ve ebeveynlerin bu alandaki kurslara (kodlama, robotik gibi) verdikleri destekle açıklanabilir. Özellikle, özel yetenek tanısı alan çocuklar için teknolojik imkanların seferber edilmesi ve sınırsız kaynak sağlanması, bu tercihi destekleyen temel etkenlerden biridir. Ayrıca, örgün eğitim kurumlarında ve Bilim ve Sanat Merkezlerinde kodlama, yapay zeka ve robotik gibi alanların yoğun şekilde işlenmesi, bu alanlara yönelik ders dışı atölye faaliyetlerinin düzenlenmesi de bu eğilimi pekiştirmektedir. Dolayısıyla çocuklar bu uygulamalara yoğun şekilde katıldıkları için, boş zamanlarını da bu faaliyetlere ayırmayı tercih etmektedirler. Özellikle bu uygulamalara katılımın zorunlu olması, annelerin çocuklarının boş zamanlarına müdahale etmelerini zorlaştırmaktadır. Anneler, çocuklarının bu uygulamalardan geri kalmamaları ve gelişmeleri kaçırmamaları endişesiyle müdahale etmemeyi tercih edebilirler. Bu durum, annelerin boş zaman yönetimi yetkinliklerinde anlamlı bir değişime yol açmamış olmasının nedeni olabilir.

Bu araştırma, özel yetenekli çocukların annelerine yönelik olarak geliştirilen psiko-eğitim programının, annelerin ebeveyn yetkinliğini artırmada ve problem çözme becerilerini geliştirmede etkili olduğunu göstermiştir. Programın etkisi ile, anneler özel yetenekli çocuklarına daha destekleyici ve anlayışlı bir yaklaşım sergilemişlerdir. Programın, annelerin stres yönetimi ve problem çözme becerisi ile çocuklarıyla iletişim konularında da olumlu etkiler yaptığı gözlemlenmiştir. Bu da programın annelerin özel yetenekli çocuklarını daha iyi anlamalarına ve onlara daha etkili bir şekilde destek olmalarına yardımcı olduğunu göstermektedir. Bu araştırmanın, özel yetenekli çocukların ve annelerinin yaşadığı sorun alanlarını azaltılmasına yönelik katkı sağlayacağı ve önleyici bir müdahale programı olacağı umulmaktadır.

Türkiye'de özel yetenekli çocuk annelerinin deneyimleri ve ihtiyaçları, yapılan literatür taramaları ve mevcut araştırmanın bulgularıyla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bulgular, özel yetenekli çocukların annelerinin karşılaştığı zorlukların özgül doğasını ve bu annelere yönelik uygulama odaklı ebeveyn eğitimi ve rehberlik programlarının sunulması gerektiğini

vurgulamasının yanı sıra ebeveyn desteği ve rehberliğinin, özel yetenekli çocukların hem gelişim sürecine hem de aile içi uyuma katkı sağlayan kritik bir unsur olduğunu ortaya koymaktadır. Normal gelişim gösteren çocukların ailelerine yönelik hazırlanan aile eğitimi programlarının, çocuğun gelişim alanlarına destek sağlamada genellikle etkili olduğu yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur. Bununla birlikte, özel yetenekli çocukların problem alanlarının farklılık gösterebileceği ve bu nedenle bu gruba yönelik program içeriklerinin de bu farklılıklar doğrultusunda uyarlanması gerektiği önerilmektedir. Bu durum, özel yetenekli çocuklara özgü ihtiyaçların karşılanmasına yönelik daha spesifik eğitim programlarına duyulan gereksinimi işaret etmektedir. Ayrıca farklı bölgelerde yaşayan ailelerin farklı kültür davranış ve tutumlara sahip olabileceği ve bu farklılığın ebeveyn tutumlarına etki edeceği unutulmamalıdır. Dolayısıyla yapılan çalışmalarda ihtiyaç analizi yapmanın elzem olduğu aşıkardır. Bu husustan yola çıkarak özel yetenekli çocukların aileleriyle bireysel görüşmeler yapıp özel yetenekli çocukların ve ailelerinin yaşadıkları özel durumlara ve sorun alanlarına yönelik içerikler hazırlanmıştır. Uygulama ve yapılan analizler sonucunda geliştirilen psiko-eğitim programının istatistiksel olarak anlamlı bir etki ortaya koyduğunu özel yetenekli çocuğu olan annelerin ebeveyn yetkinlik düzeylerini ve problem çözme becerilerini artırdığını söyleyebiliriz. Eğitim programının uygulanması sonucunda, özel yetenekli çocuklarının anneleri, çocuklarına karşı daha destekleyici ve anlayışlı bir tutum sergileyecek; annelerin stres yönetimi ve problem çözme becerilerinde artış gözlemlenecektir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Ebeveyn yetkinliği kavramı ile ilgili diğer değişkenlerle birlikte araştırmalar yapılabilir. Özellikle anne ve babanın iş yaşamında yaşadığı tükenmişlik, tek ebeveyn olma vb. gibi değişkenlerle çalışılabilir.
- Araştırmaya yalnızca anneler dahil edilmiştir. Günümüzde babaların eğitime katılımının oranı anneler kadar olmasa da hızla artmaktadır. Gelecekteki çalışmaların babalara yönelik olması ve babaların da dâhil edilmesi ya da sadece babalarla çalışma yürütülmesi daha kapsamlı veriler elde edilmesini sağlayabilir.
- Bu araştırma, özel yetenekli çocuğu olan annelerin ebeveyn yetkinliğini artırmayı amaçlayan, farklı kuramlardan uygulamalar içeren eklektik bir psiko-eğitim programına odaklanmaktadır. Gelecekteki çalışmalarda, farklı kuramlara dayalı yeni eğitim programları geliştirilerek etkinliklerinin incelenmesi bu alandaki bilgi birikimine katkılar sağlayabilir.
- Bu araştırma, çocuğu BİLSEM'e devam eden annelerle sınırlıdır. Üstün yetenek tanısı almış fakat BİLSEM'e devam etmeyen çocukların anneleri ile de çalışmalar yürütülebilir.

Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Katılımcıların aktif ve etkili bir şekilde katılımını gerektiren bu tarz eğitim programlarında oturum

eklerinin, ilgili materyallerin ve çıktıların kontrolü için yardımcı liderin olması sürece olumlu katkı sağlayabilir.

- 90 dakika olarak planlanan oturumlar katılımcıların performansı ve grup dinamiği gibi faktörlerden ötürü uzayabilir. Oturum sürecinin uzaması durumunda katılımcıların etkinliklere katılım performansının olumsuz etkilenmemesi için süreç ikiye bölünebilir.
- Katılımcıları tüm oturum süreçlerine etkin katmak amacıyla yapılan etkinliklere farklı oturumlarda vurgu yapılması ve oturumlar arasında bağlantı kurulması önerilebilir.
- Her bir oturumdan sonra uygulayıcı tarafından; etkinliklerin eksiksiz uygulanması, katılımcıların etkinliklere dahil edilmesi, materyallerin tamamlanması ve oturumun amacına uygunluğu gibi süreç değerlendirmesinin yapılması sonraki oturumların daha verimli geçmesini sağlayabilir.
- Yoğun etkinlikli ve paylaşımlı oturumlar sonrası uygulayıcı yorgun hissedebilir, uygulayıcı hem fiziksel hem de duygusal olarak kendini hazır hissetmeden bir sonraki oturuma başlamamalı veya oturumlar arası süreyi belirlerken bu durumu dikkate alınmalıdır.

Araştırmanın Etik Taahhüt Metni

"Özel Çocuk Özel Anne Psikoeğitim Programının Etkililiğinin İncelenmesi" başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde "Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi ve Editörünün" hiçbir sorumluluğunun olmadığı, tüm sorumluluğun yazar(lar)a ait olduğu ve çalışmanın herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğu bu çalışmanın yazar(lar)ı tarafından taahhüt edilmiştir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar arasında çalışmanın yayınlanmasında potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

Yazar Katkı Oranı

Bu çalışmanın sorumlu yazarı araştırmaya %60, ikinci yazar %40 oranında katkı sunmuştur.

Fon Bildirimi

Çalışmanın hazırlanması, uygulanması ve yayımlanması için herhangi bir kurum ya da kuruluştan fon alınmamıştır.

Veri Paylaşım Bildirimi

Veriler sorumlu yazardan makul talep üzerine temin edilebilir.

Etik Onayı

Araştırma kapsamında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Bilimsel Araştırma Kurulu'ndan (Karar Tarihi: 31.03.2023; Karar: 04/54) etik kurul onayı alınmıştır.

Katılım izni

Araştırmaya katılan katılımcılardan izin alınmıştır.

Yayın izni

Yazarlar çalışmanın yayınlanmasını onaylarlar.

Ethical Statement of the Study

It has been undertaken by the authors of this study that the scientific, ethical and citation rules have been followed in the writing process of the study titled "A Study on the Effectiveness of the 'Special Child, Special Mother' Psychoeducation Program"; no falsification has been made on the collected data, "Academia Journal of Educational Research and Editor" has no responsibility for any ethical violations to be encountered, all responsibility belongs to the author (s) and the study has not been sent to any other academic publication environment for evaluation.

Conflict of Interests

There is no potential conflict of interest between the authors in the publication of the study.

Author Contribution

The corresponding author contributed 60% and the second author contributed 40% to the study.

Funding

The authors did not receive support from any organization for the submitted work.

Data Availability

Data are available upon reasonable request from the corresponding author.

Ethical Approval

Ethics committee approval was obtained from Çanakkale Onsekiz Mart University Graduate Education Scientific Research Board (Decision Date: 31.03.2023; No: 04/54).

Consent to Participate

The participants all agreed to take part in this study.

Consent for publication

The publication of this study has been approved by all authors.

Kaynaklar

- Alsop, G. (1997). "Coping or counseling: Families of intellectually gifted students". *Roeper Review*, 20(1), 28-34.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2021). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Pegem Akademi: Ankara.
- Carr, A. (2015). *The Handbook of Child and Adolescent Clinical Psychology: A Contextual Approach*. Routledge.
- Coleman, P. K. ve" Karraker, K. H. (2000). "Parenting self-efficacy among mothers of school-age children: Conceptualization,

- Measurement, and Correlates". *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, 49(1), 13-24.
- Çam, S. ve Tümkaya, S. (2007). "Kişilerarası Problem Çözme Envanteri'nin (KPÇE) Geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması". *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 28(3), 95-111.
- Dawadi, S. (2019). *Strengths and challenges of single mothers in Helsinki*. Diaconia University of Applied Sciences Bachelor of Social Services.
- Demir, S. (2015). "Anneler için Ebeveyn Yetkinlik Ölçeğinin Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları". *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, s. 282-297.
- Eren, F., Çete, A. Ö., Avcil, S. ve Baykara, B. (2018). Emotional and behavioral characteristics of gifted children and their families. *Archives of Neuropsychiatry*, 55(2), 105
- Eroğlu Garip, S., Karadağ, F. ve Yıldız Demirtaş, V. (2022). "Özel Yetenekli Çocukların Ebeveyni Olmak ve Erken Çocuklukta Özel Yetenekli Olmak: Ebeveyn Görüşleri". *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 197-226.
- Hertzog, N. B. ve Bennett, T. (2004). "In Whose Eyes? Parents' Perspectives on the Learning Needs of Their Gifted Children". *Roeper Review*, 26, 96-104.
- Kazak, A. E. ve Küçük, A. (2016). Özel yetenekli çocukların ve ailelerinin yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 41(190), 58-71.
- Kazdin A., Esweldt K. ve Nancy H. (2010). Effects of Parent Management Training and Problem-solving Skills Training Combined in the Treatment of Antisocial Child Behavior. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 416-429.
- Khademi, M. (2016). "Investigation of relation between problem solving method (insolvency, control and creativity factors) of parents (fathers) with children's (sons)". *World Scientific News* (57), 747-753.
- Koçak, R. (2002). "Aleksitimi: Kuramsal Çerçeve Tedavi Yaklaşımları ve İlgili Araştırmalar". *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1), 183-212.
- Kontostavlou, E. Z. ve Drigas, A. S. (2019). The Use of Information and Communications Technology (ICT) in Gifted Students. *Int. J. Recent Contributions Eng. Sci. IT*, 7(2), 60-67.
- Kruger, L. J. (1997). "Social Support and Self-efficacy in Problem Solving Among Teacher Assistance Teams and School Staff". *The Journal of Educational Research*, 90(3), 164-168. <https://doi.org/10.1080/00220671.1997.10543772>.
- Morawska, A. ve Sanders, M. (2009). "An Evaluation of a Behavioural Parenting Intervention for Parents of Gifted Children". *Behaviour Research and Therapy*, 47(6), 463-470.
- Ogurlu, Ü. (2016). "Üstün Yetenekli Çocuklara Sahip Ailelere Yönelik Eğitim Programının Ailelerin Ebeveyn Öz-Yeterliliklerine ve Farkındalıklarına Etkisi". *Milli Eğitim Dergisi*, 45(209), 144-159.
- Reynolds, C. R., ve Kamphaus, R. W. (2018). *Reynolds Child Development Inventory (RCDI): Second Edition*. Pearson.
- Saranlı, A. G. (2017). "Eş Zamanlı Olmayan Gelişimin Üstün Yetenekli Çocuklardaki Görünümü Üzerine Bir Örnek Olay Çalışması". *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 18(1), 89-108.
- Saranlı, A. ve Metin, E. (2012). *Üstün Yetenekli Çocuklarda Görülen Sosyal Duygusal Sorunlar*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 45.
- Shookohi Yekta M., Parand A., Zamani N., Lotfi Z. ve Ayazi M. (2011). Teaching problem-solving for parents: effects on children's misbehavior. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 30, 163 – 166.

- Taşkın, N. (2011). "Çocukların Gelişiminde Katkıları Unutulanlar: Babalar". *Eğitime Bakış Dergisi*, (7), 43-47.
- Topuz, İ. Y. ve Çankaya, Z. C. (2021). Özel Yetenekli Öğrencilerin Psikolojik Sağlamlığının Yordayıcıları: Benlik Saygısı, Akran İlişkileri ve Ebeveyn Tutumları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 23(2), 271-294.
- Yıldız, S. A. (2013). "Ebeveynin Sorun Çözme Becerisini Geliştirmeye Yönelik Deneysel Bir Çalışma". *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (24), 231-244.
- Yun, K., Chung, D., Jang, B., Kim, J. H. ve Jeong, J. (2011). "Mathematically Gifted Adolescents Have Deficiencies in Social Valuation and Mentalization". *Plos One*, 6(4). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0018224>.